

Vlagyimir Putyin 2022. február 24-i beszédének tartalomelemzése *A fenyegetettség aspektusa*

WIMMER KRISZTINA¹

Bevezetés

A 2022. február 24-i elnöki beszéd kulcsfontosságú bekezdésében bejelentett különleges katonai hadművelet napjaink legfontosabb témájává vált. Míg Oroszországban „Az Oroszországi Fegyveres Erők akcióiról szóló hamisítványok terjesztéséért felelősségre vonás jár”,² addig a nemzetközi álláspont és megítélés szerint Oroszország háborút visel Ukrajnával szemben. A politikusok és társadalomtudósok egyik fő kérdése, hogy hogyan lehetséges mindez? Hogyan lehetséges az, hogy a háborúk évszázadának számító 20. századot követően, az első világháború, a második világháború és a volt jugoszláv köztársaságok közötti háborút is megtapasztaló Európának a 21. században ismét háborúval kell szembenéznie? Hogyan lehetséges, hogy az a remény, ami a 20. század emberében erős volt – hogy a 21. század már nem a háború százada lesz –, most romba kezd dőlni Oroszország Ukrajnával szembeni inváziója miatt?

A hogyan lehetséges a lehetetlen kérdésre számos elméleti válasz született, amik elemezték a szembenálló felek történelmi kapcsolatát, diplomáciai kapcsolattörténetét, gondolkodásmódját, népességét, politikáját és természetesen a szellemiségét is. Ezek az elemzések számos magyarázattal szolgálnak a háború okaira is. E magyarázatok sorra vételére ennek a tanulmánynak a keretei szűkösek, azt azonban mindenképpen szükségesnek látom megjegyezni, hogy nagyon kevés olyan magyarázatot találtam, amit nyelvészeti vagy kvalitatív szövegelemzési módszerrel vizsgáltak volna és a megállapításait ezekre az eredményekre alapozták volna. Ezért úgy döntöttem, hogy Putyin elnöknek a bejelentés napján tartott beszédét vizsgálom meg és azon végzek nyelvészeti és kvalitatív szövegelemzési vizsgálatokat. Azzal a céllal és reménnyel teszem mindezt, hogy az eredmények alapján néhány mainstream magyarázatot én is alá tudok támasztani. De egyben azzal a reménnyel is, hogy olyan magyarázatot is be tudok mutatni, amiket a témával kapcsolatos eddigi szakirodalom hangsúlyárnyékban hagyott.

1 HUN-REN-SZTE „Convivence” Vallási Pluralizmus Kutatócsoport; Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

2 Вводится ответственность за распространение фейков о действиях ВС РФ. Webcím: <http://duma.gov.ru/news/53620/> (2024. 03. 03.)

Hipotézis

A tanulmány hipotézise, hogy az elnöki szöveg minden bizonnyal alacsony számban tartalmaz a csak az orosz nemzetiségű lakosságra utaló kifejezéseket. A szövegben az elnök valószínűleg inkább olyan főneveket, mellékeveket használhat, mint identitásjelző kategóriák, amikbe az oroszországi népesség nemzetiségtől, vallástól függetlenül minden tagja beletartozik. Ezen kívül az elnöki beszédből nagy valószínűséggel kimutatható két csoport is, a „mi” és az „ők”. Feltételezéseim szerint ez a két csoport egymással szemben állhat és viszonyukat konfliktus, versengés jellemezheti, ami nyelvi szinten is kimutatható. Amennyiben az elnök birodalmi politikát folytat – mint ahogy azt a nemzetközi megítélés gondolja –, úgy a beszédben a „mi” és az „érdekszféra” kategóriákba tartozhat nem csak Ukrajna, hanem a többi posztszovjet állam is. A hipotézis címben is szereplő másik állítása szerint a beszédben hangsúlyosan jelenhet meg a fenyegetettség aspektusa és valószínűleg a konkrét fenyegetések is kimutathatók.

Kutatási kérdések

Tanulmányomban arra keresem a választ, hogy milyen gondolati alapsztruktúra van jelen Putyin elnök gondolkodásában, amiből megérthető az ukrainai beavatkozás? Mit gondol V. V. Putyin arról, hogy az általa képviselt politika orosz (egy etnikumot képviselő) vagy oroszországi (egy országot képviselő)? Vajon kimutathatók-e a szövegből az alkalmazott módszerrel, hogy kik tartoznak az elnök szerint Oroszországhoz és kik nem? Ukrajna például hová sorolható, barát vagy ellenség? S végül megjelenik-e a beszédben a fenyegetettség dimenziója? Amennyiben igen, úgy dekódolhatók-e és azonosíthatók-e a konkrét fenyegetettségek?

Nyelv, identitás, politikai beszéd és fenyegetettség

Talán távolinak tűnik a nyelvről való elmélkedéssel kezdeni, mivel azonban a tanulmány középpontjában az elnöki nyelv és nyelvhasználat áll, érdemes a hipotézis, a kutatási kérdések és a módszer háttérében meghúzódo alap-gondolatokat kiemelni.

Az emberi nyelv az állati nyelvvel összehasonlítva nem csak a jelenről, hanem a múlttól és a jövőről is képes beszámolni, ahogy az igazság mellett az elképzelt helyzetek és a hazugságok kifejezésére is alkalmas. Az emberi nyelv ezenkívül szabad abban az értelemben, hogy szabadon fejezzük ki gondolatainkat és formáljuk mondanivalónkat, ugyanis beszéd és közlés közben minden meglévő és rendelkezésünkre álló tudásunkat használjuk.³ Ezenkívül az emberi nyelv magában hordozza a tudatot, az egyéni és társas

3 KENESEI 1995, 27–29.

identitás alkotóelemeit, s ilyen értelemben valóságformáló szerepe is van⁴. Az emberek az idők kezdete óta kisebb-nagyobb közösségekben élnek, s a közösséghez való tartozás meghatározó elemei közé tartoznak a közös értékek, a közös normák és a közös nyelv is. Ismerni egy közösség normáit és érteni a nyelvi mintákat, szimbólumokat, narratívákat azt jelenti, hogy a közösség tagjai vagyunk. A nyelvtudás pedig azt is képes felfedni, hogy honnan származunk, az ország melyik területéről vagy épp melyik társadalmi csoportból.⁵ Mindezek mellett azzal is tisztában kell lenni, hogy nyelvünk állandóan változik. A társadalmi, gazdasági, történelmi változások ugyanis mind hatással vannak a nyelvre. Hatnak például nem csak a hangtanra, de a szavak jelentéseire is vagy a szókincre.⁶ Az adott nyelv szavainak jelentéseit éppen ezért a képzeletbeli társítás és fogalom magyarázata helyett az alapján írjuk le és adjuk meg, hogy hogyan használjuk az adott nyelvben.⁷ Amikor nyelvről gondolkodunk, természetesen nem csak a beszédre, de másodlagos közlésformaként az írásra is asszociálunk. Míg a beszéd elsajátítása automatikusan megtörténik az otthoni környezetben, addig az írás elsajátítása egy jóval hosszadalmasabb és nehezebb folyamat, amihez szükségünk van intézményi segítségre is.

Az identitás meghatározásában Erikson pszichoszociális fejlődésmélete szerint kiemelt fontossága van az én-identitásnak, vagyis az egyén személyes jellemzőinek és fejlődésének, valamint az identitást befolyásoló társadalmi és kulturális tényezőknek, a másoktól való megkülönböztetésnek.⁸ A szociálpszichológia a csoportok közötti interakciókkal foglalkozik, mint például az együttműködés, versengés, konfliktusok. A saját csoport és a tagok közös identitásának meghatározása itt úgy történik, hogy élesen elhatárolják őket a csoportba nem tartozóktól. A mi-ők különbségtétel a versengés példája is, ugyanis a külső csoport leértékelésével szemben a saját csoport felértékelése figyelhető meg. Azt is érdemes megjegyezni, hogy válsághelyzetet idején a kívülről jövő veszélyhelyzet arra készíti a közösséget, hogy összeforjon, mivel az összetartás és lojalitás a túlélés záloga.⁹

Ez egyben az ellenség kijelölését is jelenti a politikatudományban, akivel, akikkel szemben megfogalmazódik a politikai beszéd, aminek az egyik célja, hogy összekovácsolja a közösséget.¹⁰ Ebben a közegben a politikai nyelv a hatalom eszközét testesíti meg, ami nem csak meghatározza

4 ULLMANN 2000.

5 KENESEI 1995 141–157.

6 KENESEI 1995, 158–178.

7 KENESEI 1995 128–138.

8 ERIKSON 1994.

9 BREWER 1990; BRUNER 2004; TAJFEL 1980; TURNER 1980.

10 KOSELLECK 1997.

a közösség saját szimbólumait, de a jelentésadás képességét is birtokolja.¹¹ A politikai közösség egy másik fontos feladata a fenyegetést jelentő ellenség kijelölése, az ellenségkép képzésének stratégiája.¹² Schmitt a politikai fogalmát barát és ellenség megkülönböztetése felől képzelte el,¹³ ami részben párhuzamba hozható a szociálpszichológia mi-ők szembeállításával. Szabó szerint Schmitt a 20. században az ellenségesség térhódítását látta tendenciaként, amire példaként hozza a nemzetközi viszonyokat, a hidegháborút, a tömegpusztító fegyvereket és az új forradalmi eszmék előtérbe kerülését.¹⁴ A politikából politikai lett, azaz a politikai fogalma egy üres kategória, értelmezési keret lett.¹⁵

A fenyegetettség pedig olyan társadalomtudományi elemzési kategóriát képez, ami egyszerre tartalmaz társadalmi, pszichológiai, történelmi és politikai tényezőket is.¹⁶ A nemzetközi tanulmányok területén a fenyegetettséggel összefüggésben a Koppenhágai iskola egy új elméletet dolgozott ki, a szekuritizáció elméletét, amiben az imént említett összefüggéseket rendszerezték és elmélyítették.¹⁷ A szekuritizáció összefüggésében Kelet-Közép-Európában a vallási és a nemzeti identitás kiemelten jelentős.¹⁸ Ezek az elméleti összefüggések hozzájárulnak a putyini világkép és politikai szándék mélyebb megértéséhez.

Minta, módszer és előzmények

A Kreml hivatalos oldalán található eredeti elnöki beszéd szöveges változata összesen 3029 szót, 21 003 szóközzel számított karaktert, 321 sort és 56 bekezdést tartalmaz.¹⁹ A hivatalos oldalon az elnöki beszéd videó és szöveg formájában is megtekinthető, de a szöveg angol nyelvű fordítása és a videó angol felirattal ellátott verziója is elérhető. A beszédet a következő azonosító címkékkel látták el: „Földrajz: Ukrajna”, „Témák: külpolitika, nemzetbiztonság”. Megosztási lehetőségként a VKontakte, Facebook, LiveJournal, email opciók jelennek meg. A beszéd szöveges verzióját a „Hírek, beszédek és átiratok” közé 2022. 02. 24-én 06:00-kor publikálták.

11 MAZZOLENI 2006.

12 SZABÓ 2006.

13 SCHMITT 2002.

14 SZABÓ 2003 86–97.

15 SZABÓ 2003 71–85.

16 JODELET – VALA – DROZDA-SENKOWSKA 2020.

17 MÁTÉ-TÓTH – SZILÁRDI 2022.

18 MÁTÉ-TÓTH 2007; TOMKA – SZILÁRDI 2016.

19 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

A szöveget négy megszólítás tagolja négy részre, amik közül három rész az oroszországi állampolgároknak és honfitársaknak szól, egy rész pedig az ukrán fegyveres erők tagjainak. Ezek közül az első rész a leghosszabb, 2589 szót tartalmaz, majd jóval kevesebb, 181, 152, 107 szóval a második, harmadik és negyedik rész következik (1. táblázat).

Az állítások és kutatási kérdések vizsgálata ATLAS.ti²⁰ kvalitatív szövegelemző szoftver használatával valósult meg. Az egy szövegből álló minta kvalitatív szoftveres elemzése egyrészt alaposabb és mélyebb összefüggések detektálását teszi lehetővé, másrészt pedig a segítségével kidolgozható az a módszer is, amivel további elnöki beszédek lehet bevonni tartalomelemzés céljából. Az elemzési egységek szavak, mondatok és bekezdések voltak, amikben kulcsszavas keresést végeztem a programmal. Az általam használt 9.1.7-es verzió, noha nem rendelkezik orosz nyelvű szótárprogrammal, a karaktereket azonban meg tudja különböztetni egymástól.

Jelen tanulmány a fenyegetettség dimenziójával foglalkozik, aminek előzményeként megvizsgáltam a beszédben a kutatás állításait és a kutatási kérdéseket, amiket most röviden, pontokba szedve ismertetek.

(1.) Elsőként azon mondatok és bekezdések megtalálása volt a cél, ahol a „mi”, a saját identitás megtalálható szövegben. Ezeknek a tartalmaknak a megtalálása három egymást követő lépésben történt meg.

(1.1) Az első kódokat a megfelelő kifejezések és speciális karakterek²¹ megadásával alkottam meg, amik általában szótövek vagy szóelemek voltak, speciális karakterekkel jelölve az inflektáló formákat. Ilyen módon lettek kialakítva az orosz, oroszországi és Oroszország kódok,²² majd az így kapott eredményeket ellenőriztem (alak és jelentés), grammatikai szókapcsolatokat vizsgáltam és kizártam az oda nem tartozó elemeket.

(1.2) Második lépésként in-vivo kódokat hoztam létre, vagyis a szöveg olvasása során kiválasztottam azokat a szavakat, amik Oroszország szinonimáinak feleltethetők meg: 1.) ország, 2.) állam, 3.) állam, hatalom, 4.) haza, 5.) haza, hon.²³ Az ellenőrzés, a grammatikai szókapcsolatok vizsgálata és a nem ide tartozó találatok kizárása itt is megtörtént.

(1.3) Harmadik lépésként a többesszám első személyű névmások²⁴ és birtokos névmások²⁵ vizsgálata következett. A cél azoknak a mondatoknak és bekezdéseknek a megtalálása volt, ahol a „mi” nem csak hangsúlyosan szerepel, de el is különül a „csoportba nem tartozóktól”. A kapott eredmé-

20 ATLAS.ti hivatalos oldala. <https://atlasti.com/> (2024. 03. 03.)

21 A speciális karakter a nem betű és nem szám karaktereket jelöli. Szó végének jelölésére például | speciális karakter, váltakozó ragok jelölésére * speciális karakter.

22 Kódok: русск*, российск*, росси*

23 Kódok: стран*, государств*, держав*, родин*, отечеств*

24 Kódok: мы, нас, нам, нами

25 Kódok: наш*

nyek közül a többes szám első személyű birtokos névmás „nas” találatai kiemelkedtek, ugyanis az eredményeket két csoportba lehet osztani: biztonság és fenyegetettség. A tanulmány az itt kapott fenyegetettség dimenzióba tartozó találatok tartalomelemzésével foglalkozik részletesen. Ám ezeknek a komplex megértéshez elengedhetetlen az előzmények és a teljes kutatás főbb vonalainak ismertetése.

(2) Az „ők” csoport, vagyis minden a saját identitásba nem tartozó elem megtalálása szintén in-vivo kódolással történt a szöveg olvasása közben. Az így kialakított kódok a következők: (1) Nyugat, (2) NATO, (3) USA, (4) Európa, (5) ENSZ, (6) Németország, (7) Észak-Afrika, (8) Közel-Kelet, (9) Belgrád, (10) Irak, (11) Líbia, (12) Szíria, (13) Hazugság birodalma, (14) Anti-Oroszország, (15) ők.²⁶ A kapott eredményeket három további csoportba soroltam: (1) Nyugat és Nyugathoz tartozók, (2) Nyugat áldozatai, (3) Egyik sem.

Eredmények

A fenyegetettség dimenzió elemzéséhez fűzött magyarázatok szükségesé teszik, hogy most ismertessem a módszereknél bemutatott vizsgálatok eredményeit. Elsőként a „mi” csoport megtalálására felállított keresési kulcsszavak találatait mutatom be, ahonnan is kiemelkedik a találatok számát tekintve a T/1 birtokos névmás 41 találat, amiket további két csoportba osztottam: fenyegetettség (32) és biztonság (9). Ezt követi második helyen az Oroszország kulcsszó 28 találat, s a szoftver által talált plusz egy Anti-Oroszország találat, ami az „ők” csoportba került. Az ország 10, az állam 6, az oroszországi 5, a haza, anyaföld 5, az állam, hatalom 1 és a haza, hon is 1 alkalommal fordult elő a szövegben (2. táblázat).

Az „ők” csoport eredményeinél 11 találatot mutatnak a NATO és a USA kulcsszavak is, amit Németország követ 10, Nyugat 8, ENSZ 6, Irak 5, Európa 4, Líbia és Irak 3, illetve 1 találattal Észak-Afrika, Közel-Kelet és Belgrád. Az elnök szinonimákat is használ a beszédben Nyugat jelölésére, mint például „hazugság birodalma” 3 alkalommal és Anti-Oroszország 1 alkalommal. Az „ők” csoport kulcsszavai három alcsoportra oszthatók: (1) Nyugat, (2) Nyugat áldozata, (3) valamint azok az országok, ami nem tartoznak Nyugathoz, de nem is áldozatok (3. táblázat).

Az elnök a csak az orosz nemzetiség jelölésére használatos „orosz” szót nem egyszerűen kevés, hanem 0 alkalommal használta a beszédben (2. táblázat). Az „orosz” szó helyett olyan szavakat és kifejezéseket használt, amikbe az „oroszországi” lakosság és a tartalomelemzés szerint az orosz ajkúak is beletartozónak érzik magukat (2. táblázat). A szövegből a

26 Kódok: запад*, НАТО, альянс, США, европ*, ООН, германи*, африк*, восток*, белград*, ирак*, ливи*, сири*, лж*, лож*, они, их, них, им*.

szoftver segítségével egyértelműen kimutathatók, hogy az elnök szerint kik tartoznak a „mi” és kik tartoznak az „ők” csoportba (2. és 3. táblázat). A két csoport, mint barát és ellenség jelenik meg a szövegben, mindkettőnek vannak szövetségesei²⁷, az „ők” csoportnak áldozatai is. A két csoport közötti interakciók szintén kimutathatók, kapcsolataikat konfliktusok jellemzik. A többes szám első személyű birtokos névmás találatai két dimenziót jelenítettek meg, biztonságot és fenyegetettséget. Az utóbbi fenyegetettség dimenzió jelent meg a lehangsúlyosabban. A birodalmi gondolkodás nyelvi szinten kimutatható a szövegből, olyan grammatikai szókapcsolatokat használ az elnök, mint például „közös haza” vagy „közös történelmi területeink”.

A fenyegetettség aspektusa

A „nas” többes szám első személyű birtokos névmás és ragozott alakjai 41 alkalommal fordulnak elő a szövegben. 9 alkalommal a biztonság, 32 alkalommal pedig fenyegetettség és a veszélyeztetettség kontextusát megjelenítve. A most következő tartalomelemzés segítségével a 32 db fenyegetettség dimenzióba sorolt találat közül mutatom be a legszemléletesebb példákat magyarázatokkal kiegészítve. A kiemelt részek nem csak fenyegetettség kulcsszavakat, hanem „mi”, „ők” kulcsszavakat is tartalmaznak. Az elemzések során külön kitérek a beszédben ellenséggként bemutatott szereplőkre, Ukrajna barát és ellenségre osztottságára, valamint a múltbéli fenyegetettségek megjelenésére.

Oroszország elnöke a Donbaszban zajló eseményekre és Oroszország biztonságának kulcsfontosságú kérdéseire hivatkozva kezdi beszédét, majd rögtön a 3. bekezdésben visszautal a korábbi, 2021. február 21-én elmondott beszédére:

„...hazánkkal kapcsolatban arról van szó, azokról az alapvető fenyegetésekről, amik különösen aggasztanak és foglalkoztatnak bennünket, és amiket a felelőtlen nyugati politikusok lépésről lépésre, durva és felelőtlen módon, évről évre hazánk ellen hoznak.”²⁸

27 A szöveg alapján Oroszország érdekszférájába olyan területek tartoznak, mint a szövegben megjelenő (1) Donbasz 5 találat, (2) Donyecki Népköztársaság 1 találat, (3) Kaukázus 2 találat, (4) Kazahsztán 1 találat, (5) Krím – 1 találat alkalom és krímiek 3 találat, (6) Luganszki Népköztársaság – 1 találat, (7) Szevasztopol – 1 találat. Az elnök Ukrajnát 14 alkalommal említi meg a szövegben, az ukránokat pedig 5 alkalommal. Fontos megjegyezni, hogy ezek a találatok kiegészülnek az ukrán nép és az Ukrajna területén élő azon lakosokat jelölő kifejezésekkel, akik az ellenséges érdekeket képviselik.

28 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

Az elnök többes szám első személyben nyilatkozik és a csoport egészére igaz állítást fogalmaz meg. A csoportvezetőnek az a feladata, hogy a csoport érdekében szükséges döntéseket meghozza és azokat a csoport egésze előtt kihirdesse. A célok egyértelműek kellene, hogy legyenek, amihez hatékony és meggyőző kommunikációra van szükség.²⁹ A beszédben itt említik és azonosítják először a Nyugatot a fenyegetettséggel. Ez a motívum folytatódik és a 4. bekezdésben már kiegészül a sértettséggel is: *„Javaslatainkra válaszul folyamatosan vagy cinikus megtévesztéssel és hazugságokkal, vagy nyomásgyakorlási és zsarolási kísérletekkel találkoztunk”*³⁰ Az itt látott negatív jelentéstartalommal rendelkező szókapcsolatok – mint például hazugságok vagy nyomásgyakorlási kísérletek – rendkívül erős hivatkozási pontokként jelennek meg a szövegben. A bekezdés következő mondatában szintén először jelenik meg a NATO, mint a legjelentősebb nyugati fenyegetettség forrása is: *„Az Észak-atlanti Szövetség eközben folyamatosan bővül, minden tiltakozásunk és aggodalmunk ellenére.”*³¹ A NATO-bővítésekkel szemben támasztott aggodalom és tiltakozás több ízben említésre kerül az elnöki beszédben. A következő mondatban látható, hogy nem csak egy egyszerű egyet nem értésről vagy az érdekek ütközéséről van szó, hanem olyan mértékű fenyegetettségről, ami ellen muszáj tiltakozni és amire muszáj emlékeztetni a csoport minden tagját: *„A hadigépezet mozgásban van, és ismétlem, közeledik a határainkhoz.”*³² A 23. bekezdésben második alkalommal nevezi agresszornak az Oroszországot fenyegető ellentétes érdekeltségű államokat, s ezúttal maga is fenyegetést és figyelmeztetést intéz feléjük. A vereség és a szörnyű következmények hangsúlyozásával Oroszországot immár nem először tünteti fel erős, politikailag, katonailag és gazdaságilag is független hatalomként. *„Ezért nem lehet kétséges, hogy egy hazánk elleni közvetlen támadás vereséghez és szörnyű következményekhez vezetne bármely potenciális agresszor számára.”*³³ A 24. bekezdésben ismét visszatér a határok kérdéséhez és a következőket mondja fokozva és rögzítve a fenyegetést, amit az ellenségként beállított politikai csoport jelent:

29 SMITH – MACKIE 2004, 791–801.

30 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

31 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

32 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

33 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

„...a határainkkal szomszédos területek katonai fejlesztése, ha hagyjuk, még évtizedekig, talán örökre megmarad, és egyre növekvő, teljesen elfogadhatatlan fenyegetést fog jelenteni Oroszország számára.”³⁴

A 25. bekezdés egyértelművé teszi, hogy az elnök szerint a NATO nem tartja be a játékszabályokat, s a korábbi megállapodásokkal ellentétben egyre közelebb kerül Oroszország határaihoz, mindezt különösen jól érzékelteti a fokozás: *„Még most is, amikor a NATO kelet felé terjeszkedik, hazánk helyzete évről évre rosszabb és veszélyesebb lesz.”*³⁵ Ugyanebben a bekezdésben arról is beszél az elnök, hogy az elmúlt napok történései alapján a NATO felgyorsította ezen folyamatokat, s immár forráspontra jutott a konfliktus, nem sodródhatnak tovább az eseményekkel: *„Ez teljes felelőtlenség lenne részünkről.”*³⁶ A konfliktus tetőpontját és a politikai diskurzus dinamikáját mi sem érzékelteti jobban a 26. bekezdésben, mint az, hogy Ukrajnából, amit a saját történelmi területeik közé sorolnak, megpróbál a Nyugat egy „oroszellenes” területet létrehozni:

„A probléma az, hogy a velünk szomszédos területeken - megjegyzem, a saját történelmi területeinken egy „oroszellenes” területet hoznak létre, amit teljes külső ellenőrzés alá helyeztek, amit a NATO-országok fegyveres erői intenzíven benépesítenek és a legmodernebb fegyverekkel töltenek fel.”³⁷

A 27. bekezdésben az „Anti-Oroszország” politikát egy geopolitikai stratégiaként írja le az elnök, aminek célja Oroszország megfékezése. Ugyanakkor ez a kérdés teljesen mást jelent Oroszországnak: *„Hazánk számára azonban végső soron élet-halál kérdése, nemzetünk történelmi jövőjének kérdése.”*³⁸ Majd úgy folytatja az elnök, utalva a jelenlegi helyzet súlyosságára, hogy: *„Ez nemcsak érdekeinket, hanem államunk létét, szuverenitását is fenyegeti. Ez az a vörös vonal, amelyről már többször szó esett. Átlépték azt.”*³⁹

34 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

35 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

36 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

37 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

38 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

39 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

Fenyegetettség igazolása múltbéli eseményekkel

A fenyegetettség nem újkeletű probléma, s emlékeztet az elnök, hogy ebben a múltbéli dimenzióban a nehéz és kiegyenlítetlen feltételek közepette megpróbálták az USA és a nyugati partnerek elpusztítani Oroszországot, „elpusztítani minket”. Az elpusztítás, mint végső megoldás mindig a külső csoport kirekesztésére irányul és a konfliktus elmélyüléséből táplálkozik. Az emlékezés a múlt rekonstruálását jelenti, ami a nyelvnek és az azt beszélő, értő közösség tudásának köszönhetően tud megvalósulni. Miután a kollektív tudatban minden szóhoz tartozik valamilyen emlék, úgy a megfelelő szavak kimondásával, amiket a közösség minden tagja ért, gyakorlatilag bárhol és bármikor előhívható az emlékezés. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a rekonstruálás során sérülhet is a múlt, hiszen a társadalmi emlékek egyben társadalmi eszmék is.⁴⁰ A Varsói Szerződés és a Szovjetunió felbomlása szimbolikusan Nyugat győzelmét jelentette Kelet felett, ami fájdalmas emlékként jelenik meg a hivatalos szövegben. A korábbi kétosztatú világ, amiben két szuperhatalom, a Szovjetunió és az Egyesült Államok létezett, átalakult és az új világrendben immár egy „egypólusú” világ jött létre az USA vezetésével. A győztes Nyugat pedig nem csak megszabja a feltételeket és rendteremtési címszó alatt irányítja az érdekszférába tartozó államokat, de uralni is igyekszik a világot⁴¹ – amit az elnök beszéde során több alkalommal is kiemelt:

„...a Szovjetunió összeomlása után, az új, modern Oroszország példátlan nyitottsága, az USA-val és más nyugati partnerekkel való őszinte együttműködésre való hajlandósága és a gyakorlatilag egyoldalú leszerelés feltételei mellett, azonnal megpróbáltak lenyomni minket, végezni velünk és végleg elpusztítani minket.”⁴²

A 21. bekezdésben a fenyegetettség olyan múltbéli dimenziója jelenik meg, ami a nyugati blokkhoz tartozó Németországra emlékezik: *„...az ország nem volt felkészülve a náci Németország inváziójára, amely 1941. június 22-én hadüzenet nélkül támadta meg hazánkat”⁴³*

A náci invázió, a hadüzenet nélküli támadás és az ország felkészületlensége a fenyegetettség dimenzióján kívül a Nagy Honvédő Háború fájdalmas emlékeit és sebeit is megjeleníti: *„A Nagy Honvédő Háború előestéjén*

40 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

41 Дугин 2000.

42 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

43 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

az agresszor megbékítésére tett kísérlet olyan hibának bizonyult, amely népünknek sokba került.”⁴⁴ A Nagy Honvédő Háború és a náci Németország olyan kifejezések és hivatkozások a narratívában, amik a közös történelmi tapasztalat miatt érintik az adott közösség minden tagját és csoportját. A kommunikatív emlékezet olyan eseményeket foglal magába, amik a nem túl távoli múltban történtek és amik idővel a kulturális emlékezet részei lesznek. A kulturális emlékezet pedig azért fontos, mert nem csak a csoport identitásának legfontosabb elemeit és jellemzőit tartalmazza, de képes létrehozni azt a közös teret is, amibe a csoport minden tagja tartozni érzi magát.⁴⁵ Ezek a mondatok azt is jól szemléltetik, hogy az elnök a jelenben szükséges politikai tetteit hogyan igazolja, hogyan emel ki múltbéli eseményeket és állítja azokat párhuzamba napjaink eseményeivel.

Az ellenség kijelölése

Az 5. bekezdésben a Nyugatot olyan negatív jelzőkkel illeti az elnök, mint „pimasz hozzáállás és beszédmód”, „tévedhetetlenség”, „közömbös, elutasító hozzáállás”, amik szerint mind Oroszország „jogos követeléseivel szemben” állnak.⁴⁶ Később a 15. bekezdésben ismét emlékeztet az elnök arra, hogy a Nyugat nem tartja ígéreteit és folyamatosan növeli az ország veszélyeztetettségét: „Ide tartozik a hazánknak tett ígéret, miszerint egyetlen centiméterrel sem közelít a NATO kelet felé.”⁴⁷ Az itt látható részletek jól szemléltetik az ellenségkép-képzésének egyik kulcsmódszerét, a demagógiát. A hazug ígérek és előítéletek igazolásával az elnök célja ugyanis az, hogy érzelmeket váltson ki a meghatározott politikai ellenség ellen. Míg Oroszország hősies küzdelmet folytat az ellenséggel szemben, utóbbi rejtőzködik, igazolva ezzel az ellenség retorikai konstrukcióját. Szabó szerint, aki ellenségről beszél, annak a világképét bipolaritás jellemzi.⁴⁸ A 18. bekezdésben az elnök felhívja a figyelmet arra, hogy ma sem szűntek meg az ország elpusztítására tett kísérletek. Nyugat saját érdekei továbbra is Oroszország kollektív érdekeivel szemben állnak, így a fenyegetettség állandó. Megjelenik az érték antonímjaként az úgynevezett nyugati álérték, „lerombolják hagyományos értékeinket, és ránk erőltessék álértékeiket”, amiről azt is állítja az elnök, hogy nem csak „belülről roncsolna minket, a mi népünket”, de szerint „közvetlenül a leépüléshez és degenerációhoz vezetne,

44 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

45 ASSMANN 2013.

46 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

47 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

48 SZABÓ 2003, 142-166.

mivel ellentétes magával az emberi természettel”⁴⁹ Ezek az állítások nem csak a csoport identitására veszélyes elemeket tartalmaznak, de a másik csoporttal szembeni demagógia is tetten érhető, vagyis az ellenség képének tudatos építése.⁵⁰

„Egyébként maguk az amerikai politikusok, politológusok és újságírók is azt írják és mondják, hogy az Egyesült Államokon belül az elmúlt években egy igazi/valóságos „hazugságbirodalom” jött létre. Nehéz nem egyetérteni ezzel – ez igaz. De nem kell szerénykedni: az USA még mindig nagy ország, rendszerformáló hatalom. Szatellitjei nemcsak engedelmeskednek és behódolnak neki, de vele együtt dalolnak, másolják a viselkedését, és lelkesen elfogadják a felkínált szabályokat. Ezért joggal mondhatjuk bátran, hogy az egész úgynevezett nyugati blokk, amelyet az USA a saját képére és hasonlatosságára formált, a „hazugság birodalma”.”⁵¹

Az elnöki beszéd szerint a saját érdekekkel szemben álló, fenyegetést jelentő USA és Nyugat nem csak az Anti-Oroszországot testesíti meg, de a hazugság birodalmát is. A nyugati blokk érdekszféráit szatelliteknek nevezi az elnök, s irodalmi stílusban jellemzi viselkedésüket. Nyugatnak egyébként áldozatai is vannak a beszéd szerint: Irak, Líbia, Szíria és Belgrád.

Kettéosztott Ukrajna: barát és ellenség

Az Ukrán Fegyveres Erők tagjainak szóló rész a 44-48. bekezdésig tart, ugyanakkor már az ezt megelőző bekezdésekben is szó van Ukrajnáról és az ukrainai beavatkozás okairól. Egészen pontosan a beszéd 42. bekezdésében tisztázza az elnök, hogy a speciális katonai hadműveletek nem Ukrajna és az ukrán nép ellen irányulnak, hanem önvédelmi célból történnek:

„Azzal kapcsolatosak, hogy meg kell védeni magát Oroszországot azoktól, akik túsul ejtették Ukrajnát, és megpróbálják felhasználni a mi országunk és népe ellen.”⁵²

A beszéd szerint az Oroszország védelme érdekében szükséges intézkedések az Ukrajnát túsul ejtő személyek miatt szükségesek, akik szemben állnak az ország és népe érdekeivel. Láthatjuk, hogy az ellenséget ekkor még nem nevezi meg pontosan az elnök, de nyelvilag már megalkot egy

49 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

50 SZABÓ 2003, 142–166.

51 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

52 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

új szókapcsolatot, ami alá hamarosan új jelentéseket fog beemelni. A 43. bekezdésben megerősíti a korábban mondottakat és részletezi, miszerint egy lehetséges, a jövőben bármikor bekövezhető még nagyobb fenyegetettséggel szembeni önvédelemről van szó:

„Ismétlem, cselekedeteink önvédelmet jelentenek a ránk leselkedő fenyegetésekkel szemben, és egy, a jelenleginél is nagyobb csapás ellen.”⁵³

Az ezt követő 44. bekezdésben – mint átvezetésként – egy kijelentő mondatban úgy fogalmaz, hogy „Az Ukrán Fegyveres Erők tagjaihoz is szólnom kell”.⁵⁴ Ám az ő megszólításuk a többi három megszólítással ellentétben nem képez külön bekezdést a szövegben. A 45. bekezdést egy felszólító módú mondatral kezdi az elnök: „Tisztelt Elvtársak!”⁵⁵, majd folytatja tovább a 48. bekezdés végéig. Felmerül természetesen a kérdés, hogy véletlen vagy szándékos szövegen belüli tördelésről van-e szó? Ha az angol nyelvű fordítást is megvizsgáljuk, ott azt láthatjuk, hogy maga a „Comrade officers,” mint megszólítás külön bekezdésben kapott helyet. Az orosz nyelvű videó alapján is egyértelműen külön részt alkotnak ezek a bekezdések, ugyanis a 44. bekezdést 23:40 perckor⁵⁶ egy nagyobb lélegzetvételre és egy hangos, látványos nyelésre elegendő szünet követ, majd egy újabb rövid szünet után a megszólítás következik.

A 45. bekezdésben aztán az Ukrán Fegyveres Erők tagjaihoz szólva, mint „Tisztelt Elvtársak!”, egy múltbéli traumatikus eseményre emlékeztetve és azzal párhuzamot vonva állítja fel az új közös fenyegetettséget és egyúttal ki is jelöli az ellenséget:

„...Apáitok, nagyapáitok és dédapáitok nem azért harcoltak a nácik ellen közös hazánk védelmében, hogy a mai neonácik átvehessék a hatalmat Ukrajnában. Ti az ukrán népnek tettetek hűségesküöt, nem pedig a népellenes huntának, ami kirabolja Ukrajnát és megcsúfolja ezt a népet.”

53 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

54 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

55 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

56 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

A politikai térben a nyelv szerepe immár nem a valóság tükrözése. A nyelv csupán egy eszköz, amivel tükrözhető a valóság.⁵⁷ A politikai aktorok éppen ezért a saját hatalmuk megtartásáért olyan új tartalmakat hoznak létre a nyelv, mint eszköz segítségével, amik saját céljaikat szolgálják.⁵⁸ A Laclau nevéhez köthető „üres jelölő” elmélet szerint a politikai diskurzusból található fogalmak üresek, tartalommal való feltöltésük új diskurzust és új valóságot hoznak létre, ami mentén a diskurzus szereplői értelmezhetik magukat, magyarázhatják cselekedeteiket és az ellenségtől is elhatárolhatják magukat.⁵⁹ A náci kifejezés az oroszországi nép közös emlékezetéből egyrészt a Nagy Honvédő Háború fájdalmas emlékeit hívja elő, másrészt pedig az egyik legrettegettebb múltbéli ellenség képét is feleleveníti. A neonáci szó, mint „üres jelölő” azokat az embereket jelenti az elnöki beszédben, akik Ukrajna területén élnek, harcolnak és szemben állnak az oroszországi érdekekkel. A beszéd során több alkalommal is felbukkanó közös haza kifejezés szintén új tartalmat kapott. Egyrészt utal az orosz, belorusz és ukrán nép történelmének kezdeti időszakára, másrészt pedig a Russz-kij mir gondolatra, ami egy fizikai határokon átívelő szellemi birodalmat testesít meg. Ennek „az orosz világnak” a politikai központja Moszkva, a vallási központja pedig Kijev. Közös nyelve az orosz nyelv, közös egyháza pedig az Orosz Ortodox Egyház, aminek az élén álló Kirill, a közös pátriárkája. Putyin elnöknek, mint politikai vezetőként és Kirill pátriárkának, mint egyházi vezetőnek az a feladata, hogy védelmezzék ezt a fizikai határokon átívelő szellemi egységet és örökséget. Az USA és szövetségeseik ezzel a szent egységgel állnak szemben és ezt a világot veszélyeztetik nyugati értekeikkel.⁶⁰ Az orosz népnek Dugin⁶¹ és Bergyajev⁶² szerint is messianisztikus identitása, tudata van. Dugin a Geopolitika alapjairól szóló művében arról értekezik, hogy Oroszország nem tartozik se Kelethez, se Nyugathoz, de Európához, Ázsiához vagy Eurázsiahoz sem. Szerinte egy olyan fogalomként, kulturális és szellemi egységként és sajátos identitással rendelkező hatalomként kell elképzelni, ami egy harmadik utat jelöl. Az ország geopolitikai érdekének mindenképp a birodalom építését látja, mivel csak ez biztosíthatja a kultúra túlélését. A birodalom helyreállítása – Szovjetunió, Orosz Birodalom, Rusz – ugyanis nem értelmezhető a jelenlegi viszonyok között.⁶³

57 SZABÓ 2003, 125–136.

58 MAZZOLENI 2006.

59 LACLAU 1995.

60 Батанова 2008; Кочеров 2014; Лазарев 2014.

61 Дугин 2000.

62 BERGYAJEV 2020.

63 Дугин 2000.

A 48. bekezdésben az elnök nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy senki nem akadályozhatja vagy fenyegetheti Oroszországot. Ugyanakkor maga is fenyegetést fogalmaz meg és erőszakot helyez kilátásba, amennyiben nem teljesülnek a kérései. Ezt a jelenséget elrettentésnek hívják.⁶⁴

„Bárki, aki megpróbál minket akadályozni, nemhogy fenyegetni országunkat, népiünket, tudnia kell, hogy Oroszország válasza azonnali lesz, és olyan következményekkel jár, amelyekkel még soha nem szembesültek történelmük során.”⁶⁵

A többes szám első személyű birtokos névmás fenyegetettséget tükröző találatainak az eredményei azt mutatják, hogy a külső csoport kívül esik a „mi” fogalmán. Ez a külső csoport veszélyes, fenyegeti Oroszország identitását és létezését, a figyelmeztetéseket pedig semmibe veszi. A csoportok egyik ismérve, miszerint konfliktusok idején lojalitást követelnek a tagoktól, a szövegből is egyértelműen kimutatható. A normák, a szabályok egy ilyen helyzetben fontosabbak, mint valaha. Az egységesség, vagyis, hogy a csoport veszélyhelyzet esetén egységesen lép fel, a túlélés kulcsa.⁶⁶ Ebben a veszélyes helyzetben ugyanakkor egy másik hangsúlyos kategória is megjelenik, amivel ellentétpárt alkotnak. Ez a biztonság dimenziója, a megbízható és biztonságos Oroszország, aminek a bemutatására nincs kerete a jelenlegi tanulmánynak.

Összegzés

Visszaulva a bevezetőre, V. V. Putyin 2022. február 24-én elhangzott beszédét azért választottam, hogy nyelvészeti és kvalitatív szövegelemzési megközelítéssel részben alátámasszak már kifejtett magyarázatokat arra nézve, hogy vajon miért zajlik ez a háború, és részben azért is, mert úgy remélem, hogy néhány eredeti meglátással tudom gazdagítani az ide vonatkozó szakirodalmat.

Az elnök a beszédében erősen hangsúlyozza a szembeállítást a saját csoport és a másik csoport – az in-group és az out-group között – és ezzel szolgáltat magyarázatot politikai tetteire. Az okok között az állandó fenyegetettséget nevezi meg és ismétli újra és újra. A nyelvészeti elemzés, különösen is az „orosz” és „oroszországi” jelzők közötti különbségtétel alapján az is bemutatható, hogy valójában itt a Russzkij mir, az orosz világ ideológiai bázisáról van szó. Az elemzés szövegszinten azt is igazolja, hogy

64 MORGAN 1983.

65 Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (2024. 03. 03.)

66 SMITH – MACKIE 2004.

voltaképpen mindazok a változások, amik a Szovjetunió összeomlásához vezettek és amikről nem csak Nyugat-Európában, de az összes érintett – korábban a keleti blokkhoz tartozó – országban is mindenki úgy vélte, hogy egy folyamat végét jelentik, azok valójában az oroszországi politika számára nem végállomások, hanem csak köztes állapotok. Ráadásul olyan állapotot jelölnek, amin nem csak változtatni lehet, de változtatni is szükséges.

Az elemzésben használt módszerek lehetővé tették azt, hogy a lehető legkevésbé elfogult módon nyúljak hozzá a szövegekhez. Erre véleményem szerint azért van nagy szükség más hasonló jellegű kutatások esetében is, mert egy ilyen aktuális küzdelemnél a szerzők nagyon nehezen tudják véka alá rejtetni értékítéleteiket és személyes elfogultságait. Ez az elemzés azonban éppen a szóhasználat, a nyelvtan és a nyelvtanra való koncentrálás révén teljes mértékben ki tudja zárni a szerző elfogultságait. Bízom benne, hogy ezzel az elemzéssel és szerény eszközeimmel hozzá tudtam járulni az egész folyamat árnyaltabb megértéséhez.

Táblázatok

1. rész	2. rész	3. rész	4. rész
„Oroszország állampolgárainak, kedves barátoknak”	„Az Ukrán Fegyveres Erők tagjainak, tisztelt elvtársaknak”	„Oroszország állampolgárainak”	„Tisztelt honfitársaknak”
1-43. bekezdés	44-48. bekezdés	49-52. bekezdés	53-56. bekezdés
43 bekezdés	5 bekezdés	4 bekezdés	4 bekezdés
270 sor	20 sor	17 sor	14 sor
17 912 karakter szóközzel	1252 karakter szóközzel	1018 karakter szóközzel	821 karakter szóközzel
2589 szó	181 szó	152 szó	107 szó

*1. táblázat: A 2022.02.24-i elnöki beszéd felépítése és tagoltsága
(forrás: saját kutatás, saját szerkesztés)*

Kulcsszavak			Eredmények		
Magyar	Orosz	Szófaj	Kód	Találat	Megjegyzés
orosz	русский	főnév, melléknév	русск*	0	-
oroszországi	российский	melléknév	российск*	5	-
Oroszország	Россия	főnév	росси*	28	Anti-Oroszország (1)
ország	страна	főnév	стран*	10	-
állam	государство	főnév	государств*	6	-
állam, hata- lom	держав	főnév	держав*	1	-
haza, any- aföld	Родина	főnév	родин*	5	-
haza, hon	Отечество	főnév	отечеств*	1	-
miénk	наш	birtokos névmás	наш*	41	Fenyegetettség (32) és biztonság (9) csoportok

2. táblázat: A „mi” csoport kulcsszavainak eredményei
(forrás: saját kutatás, saját szerkesztés)

Kulcsszavak			Eredmények		
Magyar	Orosz	Szófaj	Kód	Találat	Megjegyzés
Nyugat	Запад, западный	főnév, melléknév	запад*	8	Szinonimák: „hazugság birodalma” (3), „Anti- Oroszország (1)
NATO	НАТО, атлантический альянс, Альянс	főnév	НАТО, альянс	11	
USA	США	főnév	США	11	
Európa	Европа	főnév	европ*	4	
ENSZ	ООН	főnév	ООН	6	
Németország	Германия	főnév	германи*	10	
Észak-Afrika	Северная Африка	főnév	африка	1	Se nem Nyugat, se nem áldozat
Közel-Kelet	Ближний Восток	főnév	восток	1	
Belgrád	Белград	főnév	белград	1	„Nyugat áldozatai”
Irak	Ирак	főnév	ирак	5	
Líbia	Ливия	főnév	ливия	3	
Szíria	Сирия	főnév	сирия	3	

3. táblázat: Az „ők” csoport kulcsszavainak eredményei
(forrás: saját kutatás, saját szerkesztés)

Irodalom

ASSMANN 2013 = Assmann, J.: *A kulturális emlékezet: írás, emlékezés és politikai identitás korai magaskultúrákban*. Budapest : Atlantisz, 2013.

Батанова 2008 = Батанова, О. Н.: Русский мир как реальность и цивилизационный проект. *Право и политика* 12 (2008) 3017–3021.

BERGYAJEV 2020 = Bergyajev, Ny.: *Az orosz eszme. Az orosz gondolkodás alapvető problémái a 19. században és a 20. század elején.* Budapest : Osiris Kiadó, 2020.

BREWER 1990 = Brewer, M. B.: A saját csoport iránti elfogultság és a minimális csoportközi helyzet: egy kognitív motivációs elemzés. In: Hunyady Gy. – Hamilton, D. L. – Lan A., N. L. (szerk.): *A csoportok percepciója.* Budapest : Akadémiai Kiadó, 1999, 49–72.

BRUNER 2004 = Bruner, J.: Life as narrative. *Social research: An international quarterly*, 71(3) (2004) 691-710.

Дугин 2000 = Дугин, А. Г.: *Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством.* Москва : Арктогея-центр, 2000.

SMITH – MACKIE 2004 = Smith, E. R. – Mackie, D. M.: *Szociálpszichológia.* Budapest : Osiris Kiadó, 2004.

ERIKSON 1994 = Erikson, E.: *Identity: Youth and Crisis.* New York : WW Norton Company, 1994.

JODELET – VALA – DROZDA-SENKOWSKA 2020 = Jodelet, D. – Vala, J. – Drozda-Senkowska, E. (szerk.): *Societies Under Threat. A Pluri-disciplinary approach.* Springer International Publishing, 2020.

KENESEI 1995 = Kenesei, I. (szerk.): *A nyelv és a nyelvek.* Budapest : Akadémia Kiadó, 1995.

Кочеров 2014 = Кочеров, С. Н.: Русский мир: проблема определения. *Вестник Нижегородского университета им. НИ Лобачевского*, 5-1 (2014), 163–167.

KOSELLECK 1997 = Koselleck, R.: *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája.* Budapest: Józsefvárosi Műhely, 1997.

LACLAU 1995 = Laclau, E.: Subject of Politics, Politics of the Subject. *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 7 (1) (1995) 146–165.

Лазарев 2014 = Лазарев, Ф. В.: Русский мир в XXI столетии: новый цивилизационный проект. *Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Философия. Политология. Культурология*, 4 (2) (2014), 31–5.

MÁTÉ-TÓTH 2007 = Máté-Tóth, A.: A szent nemzet: A nacionalizmus mint civil vallás Kelet-Közép-Európában. In: Hegedűs, R. – Révay, E. (szerk.): *Úton. Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére.* Szeged, SZTE Vallástudományi Tanszék, 153–168.

MÁTÉ-TÓTH - SZILÁRDI 2022 = Máté-Tóth, A. – Szilárdi, R.. Szekuritizáció és vallás Kelet-Közép-Európában : Elméleti felvetés. REGIO, 30(1) (2022), 26–43; <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v30i1.26> (Letöltés: 2024. 03. 03.)

MAZZOLENI 2006 = Mazzoleni, G.: *Politikai kommunikáció*. Budapest : Osiris, 2006.

MORGAN 1983 = Morgan, P. M.: *Deterrence: A conceptual analysis*. Beverly Hills, CA : Sage-Publication, 1983.

SCHMITT 2002 = Schmitt, C.: *A politikai fogalma*. Budapest : Osiris-Pallas-Stúdió-Attraktor, 2002.

SZABÓ 2003 = Szabó M.: *A diszkurzív politikatudomány alapjai. Elméletek és elemzések*. Budapest : L'Harmattan Kiadó, 2003.

SZABÓ 2006 = Szabó, M.: *Politikai idegen: a politika diszkurzív szereplőinek elméleti értelmezése*. Budapest : L'Harmattan, 2006.

TAJFEL 1980 = Tajfel, H. Csoportközi viselkedés, társadalmi összehasonlítás és társadalmi változás. In: Csepeli Gy. (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Budapest : Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1980, 25–39.

TOMKA - SZILÁRDI 2016 = Tomka, M., – Szilárdi, R.: Religion and Nation. In: A. Máté-Tóth & G. Rosta (szerk.): *Focus on Religion in Central and Eastern Europe: A Regional View*. Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2016, 75–110.

TURNER 1980 = Turner, J. C. (1980): A társadalmi összehasonlítás és társadalmi azonosságtudat: a csoportközi viselkedés távlatai. In: Pataki Ferenc (szerk.): *Csoportlélektan*. Budapest : Gondolat Kiadó, 1980, 694–730.

ULLMANN 2000 = Ullmann, T.: *Túl a jelentésen. Sematizmus és intencionalitás 2*. Budapest : L'Harmattan, 2019.

Internetes források

Address by the President of the Russian Federation. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> (Letöltés: 2024. 03. 03.)

ATLAS.ti hivatalos oldala. <https://atlasti.com/> (Letöltés: 2024. 03. 03.)

Az Oroszországi Föderáció elnökének beszéde. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (Letöltés: 2024. 03. 03.)

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДУМА 2022. Вводится ответственность за распространение фейков о действиях ВС РФ. <http://duma.gov.ru/news/53620/> (Letöltés: 2024. 03. 03.)

Content analysis of Vladimir Putin's speech of 24 February 2022

The threat aspect

KRISZTINA WIMMER⁶⁷

On 24 February 2022, at 6:00 Moscow time, V. V. Putin, President of the Russian Federation, addressed the citizens of his country in an extraordinary televised speech. In a key paragraph of the speech, he declared, what he called, a „special military operation”. While the Russian state and the state-controlled media talk about a „special military operation” and the necessary protection of the Russian-speaking population, the Western and all secular press talk about an open attack on Ukraine, a war, the most severe crisis, and humanitarian catastrophe of the 21st century.

The hypothesis is that the issue of threat is prominent in the presidential speech and those concrete threats can be identified. I seek to answer the question: what does threat mean to President Putin - as opposed to security? And what does he think threatens Russia? Are there perhaps transitions, or degrees, between the different threats? As a prelude to the Study, I examined the identity of Russia in President Putin's original speech in Russian, using ATLAS.ti qualitative data analysis software. I found 41 first person plural possessive pronouns, all of which were characterised by security and threat. The Study deals with 32 results from the threat group of first person plural possessive pronouns. The Paper also touches on the issues of language, political language and identity in its content analysis. In addition, it explains the emergence of in-group, out-group groups, the characteristics of political discourse or the creation of the image of the enemy.

67 HUN-REN-SZTE „Convivence” Religious Pluralism Research Group; Doctoral School of Law and Political Sciences, University of Szeged.